

ДЕТЕРМІНАНТИ НАРКОЗЛОЧИНІВ, ВЧИНЕНИХ В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

Кубрак Р. М.

*кандидат юридичних наук,
заступник начальника кафедри правової та спеціальної підготовки
Територіально відокремленого відділення «Кам'янська філія Академії
Державної пенітенціарної служби»
м. Кам'янське, України*

Малишко М. Г.

*заступник начальника
Територіально відокремленого відділення «Кам'янська філія
Академії Державної пенітенціарної служби»
м. Кам'янське, України*

Правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (далі – наркозлочини) є кримінально карними діяннями, наслідком яких є застосування до винних осіб покарання. Останнє десятиліття кількість зареєстрованих правопорушень вказаного виду зростає втричі і щороку реєструється близько 30 тис. наркозлочинів [1]. При цьому з усієї кількості виявлених осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, кожна восьма вчинила наркозлочин. Щорічно виявляється до 15 тисяч таких осіб, з них понад 1300 засуджується до позбавлення волі на певний строк [1].

Наслідком щорічного поповнення контингенту засуджених в установах виконання покарань (далі – УВП) такими особами стало наявна концентрація в них засуджених, які перебувають на профілактичних обліках, як схильні до вживання і розповсюдження наркотичних речовин, а також засуджених, які мають психічні та поведінкові розлади внаслідок вживання наркотичних засобів та психотропних речовин і перебувають на обліках в медичних частинах та лікарняних закладах УВП. Виходячи з вищезазначених факторів намагання поширити наркотичні засоби та психотропні речовини в середовищі засуджених є цілком прогнозованим.

Незаконна передача до заборонених зон на території УВП наркотичних засобів та психотропних речовин з метою їх розповсюдження серед засуджених-споживачів та вживання останніми є проблемою сталого характеру, вирішення якої триває вже багато часу. Незважаючи на заходи запобігання, кількість наркозлочинів в УВП є

сталою і у середньому щорічно їх реєструється близько 100. При цьому слід відмітити, що значна частина кримінальних правопорушень вказаного виду, вчинені на території УВП залишаються латентними.

Поставка і розповсюдження наркотичних засобів та психотропних речовин в УВП вимагає залучення до цієї протиправної діяльності декількох осіб. А останнім часом є характерним вчинення зазначених кримінальних правопорушень організованими групами засуджених, які очолюють кримінальні лідери, що мають сталі зв'язки за межами установ з особами, що займаються виготовленням та розповсюдженням наркотичних засобів, психотропних речовин. Зазначена тенденція є характерною для наркозлочинності у цілому.

Протягом 2013 – 2021рр. спостерігається збільшення в понад 2 рази і у кількісному і в процентному співвідношенні кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, з 540 (1,64%) в 2013 р. до 1249 (4,38%) у 2021 р. [2, с. 201].

Безумовно основними детермінантами вчинення наркозлочинів є високий нелегальний попит на наркотичні засоби та психотропні речовини, бажання засуджених-споживачів отримати задоволення, ефекту психологічної ейфорії від їх вживання, а виробниками та розповсюджувачами їх реалізувати та отримати значні кошти за їх реалізацію і швидко збагатитися.

Характерним є високий рівень повторно вчинених кримінальних правопорушень серед засуджених за наркозлочини або осіб, які мають наркозалежність. Згідно статистичних даних кожна 4–5 засуджена за вчинення наркозлочинів особа раніше притягувалась до кримінальної відповідальності [1].

Серед кримінальних правопорушень вчинених на території УВП частка наркозлочинів, пов'язаних з виготовленням та переробкою наркотичних засобів є незначною.

Відповідно до інформації Державного департаменту з питань виконання кримінальних покарань основними каналами потрапляння наркотичних засобів на територію УВП є: перекид через огорожі УВП; пересилання їх в посылках та передачах від інших осіб, що перебувають поза межами установи; розповсюдження засудженими, які перебувають до установи та потайки від огляду проносять на територію установи; провози через контрольно-пропускні пункти установи на транспортних засобах та проноси персоналом чи іншими особами. Вочевидь ефективність запобіжних заходів, спрямованих на недопущення потрапляння до заборонених зон УВП наркотичних засобів та психотропних речовин на сьогодні є невисокою [3; 4; 5].

Виходячи з вище наведеного, вважаємо, що детермінантами наркозлочинності в УВП є:

- сталий та високий попит серед засуджених УВП на наркотичні засоби та психотропні речовини;

- концентрація в УВП засуджених, які вчинили наркозлочини, а також тих, що мають досвід виготовлення та вживання наркотичних засобів та психотропних речовин, в тому числі і осіб з наркотичною залежністю;

- мотивація усіх осіб, залучених до процесу розповсюдження наркотичних засобів та психотропних речовин, отримати швидкі надвисокі прибутки від їх реалізації;

- існування злочинних угруповань, що на постійній основі займаються виготовленням і розповсюдженням наркотичних засобів та психотропних речовин;

- інтегрування наркозлочинності УВП в наркозлочинність у загальнодержавному розумінні;

- її професіоналізація та постійне поповнення новими членами злочинних угруповань, в тому числі і з числа персоналу УВП;

- низька ефективність заходів протидії наркозлочинності в УВП, що має наслідком існування каналів надходження наркотичних засобів та психотропних речовин до УВП;

- незабезпечення належної локалізації засуджених як в межах усієї УВП від зовнішніх контактів так і в межах окремих дільниць установи, що сприяє розповсюдженню цих речовин серед споживачів;

- низький рівень оснащення УВП технічними засобами виявлення наркотичних засобів та психотропних речовин, а в більшості УВП взагалі їх відсутність, неефективне застосування біологічних детекторів, зокрема, службових спеціальних собак;

- протиправні зв'язки персоналу УВП із засудженими та представниками злочинних угруповань, що займаються розповсюдженням наркотичних засобів та психотропних речовин, його бездіяльність, непрофесіоналізм та халатне відношення до своїх службових обов'язків;

- недовість програм соціально-виховного, медико-психіатричного, психологічного впливу на осіб, які мають наркотичну залежність;

- неефективний постпенітенціарний вплив, контроль за поведінкою і заходи соціальної адаптації засуджених з психічними відхиленнями внаслідок вживання наркотичних засобів та психоактивних речовин, що в наслідку призводить до високого рівня повторно вчинених злочинів вказаною категорією засуджених;

- відносна дешевизна та доступність синтетичних наркотичних засобів;

– відсутність системно скоординованої та ефективної взаємодії підрозділів УВП з суб'єктами протидії наркозлочинності.

Література

1. Огляд даних про стан здійснення правосуддя. Судова статистика. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/ogl_2023 (дата звернення 10.09.2023).
2. Кубрак Р.М., Малишко М.Г. Аналіз окремих складових характеристики наркозлочинності в Україні. *Електронне наукове видання «Порівняльно-аналітичне право»*. 2022. № 3. С. 199–203.
3. Інформаційний бюлетень про діяльність підрозділів охорони, нагляду і безпеки кримінально-виконавчих установ у 2013 році. Київ, 2014. 34 с.
4. Інформаційний бюлетень «Про стан правопорядку, ізоляції та нагляду, діяльність підрозділів охорони, пожежної безпеки та воєнізованих формувань Державної кримінально-виконавчої служби України у 2016 р.», Київ : Державна кримінально-виконавча служба України, 2017. 34 с.
5. Огляд основних показників стану режиму, ізоляції та нагляду в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах протягом 2019–2022 рр. Київ, 2022. 32 с.